

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.2.48](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.48)

УДК 658. 14

*Л. В. Іванченкова,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Одеської національної академії харчових технологій*

ПРИНЦИПИ Й ЗАВДАННЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

*L.V. Ivanchenkova
candidate of economic sciences, assistante professor,
associate professor of department accounting and audit,
Odessa national academy of food technologies*

PRINCIPLES AND OBJECTIVES OF PLANNING AND ORGANIZATION OF CONTROL OF FINANCIAL AND ECONOMIC RESULTS OF FOOD ENTERPRISES

У статті розглянуто основні принципи й завдання планування та організації контролю фінансово-економічних результатів харчових підприємств. Доведено, що наукова організація праці в контрольно-моніторинговому процесі - це система прийомів, створених наукою й передовою практикою, за допомогою яких забезпечується правильна організація контрольно-моніторингових процедур і найбільш раціональне їхнє виконання. Визначено, що організація фінансово-господарського контролю включає: організацію контрольно-моніторингового процесу, управління цим процесом та його обслуговування.

Обґрунтовано, що критерії фінансово-економічної стійкості підприємств чи так інакше пов'язані з проблемою наявності в підприємств власних коштів для виконання своїх зобов'язань перед державою чи партнерами, тобто з проблемою платоспроможності. Вона ж виступає вирішальною характеристикою фінансово-економічної стійкості підприємств, недопущення їх банкрутств.

The article deals with the main principles and tasks of planning and organizing the control of financial and economic results of food enterprises. It is proved that the scientific organization of labor in the control and monitoring process is a system of receptions, created by science and best practice, through which the correct organization of monitoring and monitoring procedures and their most rational implementation are ensured. It is determined that the organization of financial and economic control includes: organization of monitoring and monitoring process, management of this process and its maintenance.

It is substantiated that the criteria of financial and economic stability of enterprises or otherwise are related to the problem of the availability of own funds in enterprises to fulfill their obligations to the state or partners, that is, with the problem of solvency. It is also a decisive feature of the financial and economic stability of enterprises, preventing their bankruptcy.

The volume of funds varies in time depending on production schedule, sales volume, receivables collection, capital expenditures and financing. On the other hand, stocks of raw materials, work in progress, finished goods, accounts receivable and commercial payable loans fluctuate depending on the size of the company's funds and their focus on ensuring the expansion of the production

process. The size of the company's assets in comparison with its expenses and debts and determines its financial stability.

The ultimate result of the company's operating income is profit (loss). Profit and profitability of the enterprise are the most important indicators that characterize its financial and economic condition. Profit is, on the one hand, the basis for the formation of its funds and ultimately ensuring financial and economic stability. On the other hand, profits are the most important source of income of the State and local budgets. It is important in determining the factors of ensuring financial and economic stability of the enterprise to take into account not only the volume and profit growth, but also the level of profitability: to know how much profit is received per unit of production assets.

Ключові слова: *контроль; діагностика; планування; моніторинг; фінансово-економічні результати; харчові підприємства.*

Key words: *control; diagnostics; planning; monitoring; financial and economic results; food enterprises.*

Постановка проблеми. Фінансово-господарський контроль, як і кожна система, повинен бути раціонально організований, тобто всі елементи системи впорядковані, приведені в системний взаємозв'язок, обумовлений цільовою функцією.

Впровадження наукової організації у фінансово-господарський контроль вимагає координації й взаємного ув'язування цілого ряду різнорідних за технічним характером процесів, які виконуються фахівцями різних професій. Крім того, методи управління, засновані на практичному досвіді керівника, не забезпечують оптимальності організаційного процесу в умовах інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичною і теоретичною основою дослідження контролю фінансово-економічної діяльності харчових підприємств стали наукові праці: Н. Брюховецької, О. Вартанова, Н. Дмитрієвої, О. Гетьман, Н. Євдокимової, Т. Загорної, Л. Лігоненко, Т. Костенко, Л. Крепкого, І. Кривов'язюка, В. Раппопорта; діагностиці фінансового стану – Т. Берднікової, О. Виборової, Л. Костирко, О. Мороза, А. Терехуха; управлінню фінансово-господарською діяльністю – І. Бланка, О. Гавриша, П. Круша, В. Савчука, А. Сігайова, Д. Стеценка, А. Шегди. Проте у працях зазначених авторів й на практиці найчастіше при науковій організації фінансово-господарського контролю обмежуються розробкою й впровадженням окремих заходів наукової організації праці. Такий підхід не сприяє впровадженню інновацій в організацію й методологію контролю, а тому дані питання потребують подальшої розробки та систематизації.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення особливостей принципів й завдання планування та організації контролю фінансово-економічних результатів харчових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цей час, коли на великих підприємствах у бухгалтеріях й інших підрозділах, зайнятих обробкою економічної інформації, працює по кілька сотень працівників, що застосовують сучасні технології збирання, передачі й підготовки інформації, а дані контролю використовуються для прийняття рішень по регулюванню процесу виробництва, наукова організація праці повинна займати супідрядне місце в системі наукової організації фінансово-господарського контролю. Для того щоб правильно організувати контроль й одержати найбільшу ефективність, необхідно поєднати його з організацією всього контрольно-моніторингового процесу, передовою методологією контролю, заснованою на застосуванні новітніх засобів у збиранні й перетворенні економічної інформації для цілей управління діяльністю харчових підприємств.

Дослідження господарської діяльності в системі фінансово-господарського контролю засновано на вивченні й перетворенні інформації, що характеризує цю діяльність. Для цих цілей варто впорядкувати систему фінансово-господарського контролю. Всі її елементи необхідно привести в системний взаємозв'язок, обумовлений цілями й завданнями фінансово-господарського контролю. Така впорядкованість системи може бути досягнута її науковою організацією, що передбачає застосування комплексу прийомів, розроблених наукою на основі узагальнення передового практичного досвіду й спрямованих на найбільш раціональне виконання контрольно-моніторингового процесу.

Наукова організація фінансово-господарського контролю передбачає застосування затверджених методичних вказівок, положень, інструкцій, що забезпечують раціональну організацію контролю в умовах інноваційного розвитку на базі сучасних ІТ-технологій пошуку, збирання й передачі економічної інформації споживачам (контролерам).

Ріст обсягів виробництва, його концентрація, ускладнення функцій управління, а також різке збільшення інформації, використовуваної в контролі, веде до збільшення чисельності контролюючого персоналу. Обробка інформації постійного вимагає удосконалення ІТ-технологій, які використовуються в управлінні й контролі великими об'єднаннями, підприємствами й галуззю. У свою чергу, виникла необхідність концентрації контрольного апарату у великих контрольно-моніторингових управліннях (відділах) із числа економістів, ревізорів, юристів, бухгалтерів, технологів для проведення комплексного контролю фінансово-господарської діяльності підприємств й об'єднань фахівцями різного профілю, які всебічно досліджують

об'єкти контролю, встановлюють причини недоліків, невикористані резерви, розробляють пропозиції по інтенсифікації господарської діяльності. Крім того, централізація контрольно-моніторингового апарату дозволяє виконувати контрольно-моніторингові процедури шляхом спеціалізації й кооперування, що є поділом праці [1 с. 43].

Таким чином, наукова організація фінансово-господарського контролю включає: організацію контрольно-моніторингового процесу, управління цим процесом та його обслуговування. Основні принципи наукової організації фінансово-господарського контролю показані на рис. 1.

Організація контрольно-моніторингового процесу полягає у створенні організаційних передумов для оптимізації виконання контрольно-моніторингових процедур з метою активного впливу на інтенсифікацію господарської діяльності контрольованих підприємств й підрозділів. Для цього використовуються наступні способи організації.

Рис. 1. Основні принципи наукової організації фінансово-господарського контролю діяльності харчових підприємств

Планування – розподіл контрольно-моніторингової роботи по тимчасових інтервалах (квартал, рік, стратегічний період) між підрозділами контрольно-моніторингового відділу (управління) з урахуванням обсягів роботи, чисельності працівників, забезпечення технікою й можливостями її використання. Завдяки плануванню створюються можливості ритмічної організації контролю, а також для розробки методичних вказівок і рекомендацій з удосконалювання контрольно-моніторингового процесу. Так, у плані на стратегічний період (по роках) може бути передбачена розробка проектно-технологічної документації по вдосконалюванню контролю [2 с. 18].

Спеціалізація й кооперація засновані на суспільному поділу праці членів контрольної команди (групи), уповноважених на проведення комплексного контролю. У контрольно-моніторинговому процесі дотримується технологічний принцип спеціалізації й кооперації, заснований на виділенні окремих господарських процесів і робочих місць для виконання однакових за методологічним принципом контролю. Так, одні члени групи виконують контрольно-моніторингові процедури по перевірці операцій із коштами, інші - з основними засобами й товарно-матеріальними цінностями, треті - з розрахунково-кредитними операціями й т.п.

Технологічна спеціалізація й кооперація здійснюються керівником ревізійної групи з таким розрахунком, щоб у комплексі перевірити всю виробничу й фінансово-господарську діяльність контрольованого підрозділу, підприємства, об'єднання й підготувати проект організаційно-розпорядничої документації по ній у встановлений для цього строк. Технологічна спеціалізація й кооперація дозволяють систематично підвищувати професійну кваліфікацію контролерів, ефективно використовувати їх працю, а

також техніку й інші знаряддя праці [3 с.105].

У контрольно-моніторинговому процесі спеціалізація й кооперація залежать значною мірою від організації виробництва, матеріальної відповідальності працівників за збереженість цінностей, технології й техніки, стандартизації й уніфікації первинних носіїв інформації, форм і методів планування й обліку виробничої й фінансово-господарської діяльності контролюваного підрозділу, підприємства, об'єднання в цілому.

Пропорційність передбачає дотримання правильного співвідношення енергооснащеності й виробничих площ між членами ревізійної групи з метою забезпечення пропорційності у виконанні контрольно-моніторингових процедур по всіх об'єктах контролю. Пропорційність часткових об'єктів контролю повинна забезпечити виробництво комплексного контролю у встановлений термін.

Особливо важливо дотримувати пропорційності в організації контрольно-моніторингового процесу в умовах застосування сучасних інформаційних технологій і техніки. Вона дозволяє збалансувати використання трудових (операторів, програмістів) і матеріальних ресурсів, правильно визначати в них потребу й черговість використання.

Паралельність у контрольно-моніторинговому процесі забезпечує одночасне паралельне виконання робіт із всієї програми комплексного контролю. Дотримання паралельності при організації комплексного контролю створює необхідні передумови для одночасної перевірки членами ревізійної групи операцій по використанню праці й заробітної плати, матеріальних цінностей, витрат на виробництво продукції, робіт і послуг й ін [4 с. 27].

Спрямованість дозволяє раціонально організувати обробку результатів контролю по всіх напрямках виробничої й фінансово-господарської діяльності підприємств, об'єднань. Вона дозволяє керівникові контрольної групи вчасно перевірити якість таблиць, схем, розрахунків й інших доказів виявлених недоліків й обґрунтування відповідальності за них посадових осіб, одержувати необхідні пояснення, а в окремих випадках, за узгодженням з вищим керівництвом організації, встановити контакти із правоохоронними органами по забезпеченню відшкодування заподіяного матеріального збитку.

Безперервність є найважливішою умовою якості проведеного комплексного контролю господарської діяльності об'єднання й вхідних у нього підприємств. В організації контрольно-моніторингового процесу безперервність сприяє скороченню до мінімуму проміжних ланок в обробці інформації, забезпечує максимальні можливості спеціалізованої й комплексної її обробки відповідно до програми й календарного плану комплексного контролю об'єднання, підприємства.

Крім того, безперервність контрольно-моніторингового процесу забезпечує якісне проведення контролю у встановлений термін.

Ритмічність – виконання контрольно-моніторингових процедур у встановлені календарним планом строки. Порушення ритмічності в дослідженні господарської діяльності приводить до того, що на заключній стадії контролю бракує часу для якісного узагальнення його результатів, не дотримуються строки прийняття рішень по виявленню недоліків.

Організація управління контрольно-моніторинговим процесом полягає у взаємно погодженому виконанні технічної підготовки контрольно-моніторингового процесу й наукової організації праці працівників ревізійної групи, зайнятих у цьому процесі.

Організаційно-технологічна підготовка контрольно-моніторингового процесу включає дослідницьку, технологічну й організаційну фази.

На *дослідницькій* стадії виявляються недоліки в організації управління контрольно-моніторинговим процесом, вивчаються й узагальнюються передовий досвід і інновації, розробляються науково обґрунтовані методики й рекомендації з удосконалювання контролю із застосуванням економіко-математичних методів і т.д. Крім того, на цій стадії визначаються перспективи розвитку виробництва, які необхідні для визначення обсягу збирання й дослідження економічної інформації про господарські процеси, здійснюваних на підприємстві [5 с.74].

Завершується дослідницька фаза складанням технічного завдання для проектування й технологічної підготовки контрольно-моніторингового процесу.

У технічному завданні вказуються: вид проектування контрольно-моніторингового процесу (індивідуальне, типове), проектування нової системи або вдосконалювання діючої; місце застосування (підрозділ, підприємство); обсяг контрольно-моніторингових процедур або межі їх збільшення; технічні й економічні показники функціонування нової й удосконалювання старої системи.

На *технологічній* – постановка завдань, що містять контрольно-моніторингові процедури, їхнє програмування й забезпечення пакетами прикладних програм – розробляються нові документи, що відображають результати контролю, на основі єдиної методології організації й обробки інформації. На цій фазі створюються інформаційні сукупності, які потім включаються в інформаційну систему й використовуються для автоматизованого вирішення завдань по контролю господарської діяльності підприємства, об'єднання. До таких завдань відносяться інвентаризація товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахункових відносин, контроль виконання товарообігу, плану виробництва і його забезпечення ресурсами, збалансованість ресурсів, відновлення кількісно-вартісного обліку товарів у роздрібній торгівлі й ін.

Організаційна фаза передбачає ефективне поєднання процесів живої праці з матеріальними елементами контрольно-моніторингового процесу з метою комплексного дослідження господарської діяльності підприємства, розкриття недоліків, виявлення резервів й їх найшвидшого використання й т.д. На цій фазі створюються організаційні моделі, що дозволяють графічно представити взаємозв'язок об'єктів контролю,

джерел інформації, методичних прийомів виконання контрольно-моніторингових процедур. Організаційні моделі допомагають виявити й сформулювати певні зв'язки, пропорції, структурні взаємини, більш наочно представити інформаційне моделювання об'єктів контролю. Для цих цілей використовують оргаграми, оперограми, мережеві графіки, діаграми, гістограми. Графічні прийоми сприяють більш якісному проведенню контролю. Так, за допомогою графіків Ганта, циклограми, мережевих графіків можна представити організацію виконання контрольно-моніторингового процесу в оптимальний термін, шляхом класифікації подій й явищ. Організаційні моделі ілюструють організаційні відносини у здійсненні контролю (розподіл відповідальності усередині ревізійної групи, порядок виконання контрольно-моніторингових процедур, взаємозв'язок інформаційних масивів і т.д.) без якісної характеристики [6 с. 28].

Наукова організація праці в контрольно-моніторинговому процесі - це система прийомів, створених наукою й передовою практикою, за допомогою яких забезпечується правильна організація контрольно-моніторингових процедур і найбільш раціональне їхнє виконання.

Викладені основні принципи наукової організації фінансово-господарського контролю базуються на функціонуванні автоматизованих систем управління в харчовій галузі й інноваційних розробках, що сприяють раціональному господарюванню.

Функціонування економіки України в умовах сучасного ринку й міжнародної конкуренції зумовлює те, що деякі з її суб'єктів з різних причин не можуть підтримувати задовільним свій фінансовий стан й можуть стати банкрутами. Очевидно, що подальші зрушення у структурній трансформації економіки об'єктивно позначаються на втраті чималою кількістю виробників ринку збуту, а недостатність власних фінансових джерел для інноваційного розвитку, випуску конкурентоспроможних видів продукції відкинуть деякі підприємства за межу виживання. Багато підприємств мають нестійкий фінансовий стан, який при несприятливому розвитку подій також може поставити їх на грань банкрутства [7 с. 45].

Критерії фінансово-економічної стійкості чи так інакше пов'язані з проблемою наявності в підприємств власних коштів для виконання своїх зобов'язань перед державою чи партнерами, тобто з проблемою платоспроможності. Вона ж виступає вирішальною характеристикою фінансово-економічної стійкості підприємств, недопущення їх банкрутств.

Наведені показники за своєю суттю є суворо індивідуальні, конкретизовані (залежно від специфіки діяльності суб'єкта господарювання частки позикового капіталу в загальному його обсязі можуть істотно розрізнятися) і не можуть слугувати орієнтиром для оцінки фінансового стану підприємства в цілому. Ними можна користуватися лише в порівнянні з аналогічними стандартними (середніми) показниками. У країнах Заходу такі показники розроблені й величини їх становлять:

- коефіцієнт власності (незалежності) не нижче 0,7;
- коефіцієнт позикових коштів не вище 0,3;
- співвідношення позикових і власних коштів не вище 1,0;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності не нижче 0,2 - 0,25;
- проміжний коефіцієнт покриття не нижче 0,7 - 0,8;
- загальний коефіцієнт покриття не нижче 1 (до 2,0 - 2,5).

Звичайно, наведені показники й критерії певною мірою умовні, не всі з них мають кількісне вираження, та й значення їх для оцінки й аналізу фінансового стану підприємства неоднакове. Однак розгляд їх у комплексі з урахуванням можливих позитивних й негативних тенденцій їх розвитку може створити, на наш погляд, необхідну базу для складання фінансовим менеджером прогнозу щодо змін фінансового стану підприємства.

Базисом фінансово-економічної стійкості сучасного харчового підприємства є безперервний планомірний рух його грошових коштів у визначених обсягах й у часі. Кожен напрям використання коштів повинен мати відповідне джерело їх надходження [8 с. 46]. Цикл руху коштів, що може забезпечити фінансову стійкість харчового підприємства, за умови їх узгодженості за обсягом і часом, показаний на рис. 2.

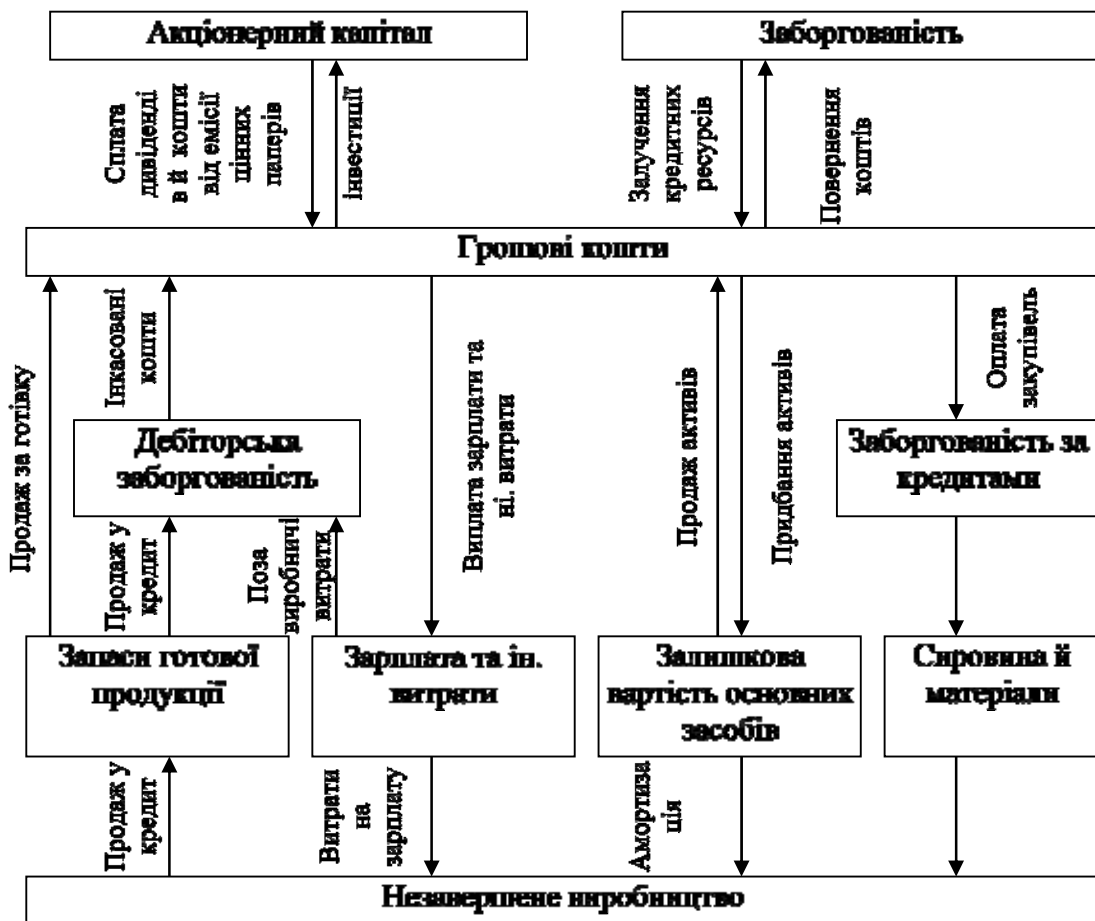

Рис. 2. Грошові потоки харчового підприємства

Для діючого підприємства реально не існує початкової й кінцевої точки руху грошових потоків. Кінцевий продукт – це сукупність витрат сировини, основних засобів й праці, які в кінцевому підсумку оплачуються грошима. Потім продукція продається або за готівку, або в кредит (можливе й її накопичення на складі). Продаж у кредит зумовлює дебіторську заборгованість, яка в кінцевому підсумку інкасується, перетворюючись у готівку чи в кошти на розрахунковому рахунку. Якщо продажна ціна продукції перевищує всі витрати (включаючи знос активів) за деякий період, то протягом його буде одержаний прибуток. Якщо ж існуватиме зворотна ситуація, то вона зумовить збитки. Обсяг грошових засобів коливається в часі залежно від виробничого графіку, обсягу продаж, інкасації дебіторської заборгованості, капітальних витрат і фінансування. З іншого боку, запаси сировини, незавершене виробництво, запаси готової продукції, дебіторська заборгованість і комерційний кредит, що підлягає оплаті, коливаються залежно від обсягу коштів підприємства й спрямованості їх на забезпечення розширення виробничого процесу. Розмір коштів підприємства у порівнянні з його витратами й боргами й визначає його фінансову стійкість.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Наукова організація праці в контрольно-моніторинговому процесі - це система прийомів, створених наукою й передовою практикою, за допомогою яких забезпечується правильна організація контрольно-моніторингових процедур і найбільш раціональне їхнє виконання. Організація фінансово-господарського контролю включає: організацію контрольно-моніторингового процесу, управління цим процесом та його обслуговування.

Викладені основні принципи наукової організації фінансово-господарського контролю базуються на функціонуванні автоматизованих систем управління в харчовій галузі й інноваційних розробках, що сприяють раціональному господарюванню.

Критерії фінансово-економічної стійкості чи так інакше пов'язані з проблемою наявності в підприємств власних коштів для виконання своїх зобов'язань перед державою чи партнерами, тобто з проблемою платоспроможності. Вона ж виступає вирішальною характеристикою фінансово-економічної стійкості підприємств, недопущення їх банкрутств.

Список літератури.

1. Єлєцьких С.Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник – Київ. Центр учбової літератури, – 2007. – 176 с.
2. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики діяльності підприємств : навч. посіб. – Київ. Кондор, –2004. – 180 с.

3. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування : монографія. – Луцьк : Надстир'я, –2007. – 260 с.
4. Картохіна Н. В. Діагностика фінансового стану підприємства як основа для прийняття рішень у системі антикризового управління. Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 19–24.
5. Брюховецкая Н. Е. Теоретические аспекты решения задач диагностики результатов деятельности промышленных предприятий. Бизнес Информ: Научный информационный журнал. Харьков: ХНЕУ, –2008. – № 10. – С. 73–75.
6. Кривов'язюк І. В. Методичні підходи до здійснення фінансової діагностики підприємств. *Perspektywiczne opracowania nauki i techniki-2007 : materiały II międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji, 16–30 listop. –2007 г. – Przemysł, 2007. – том 4. – Str. 30–32. – (ekonomiczne nauki).*
7. Лагодієнко В.В., Голодониук О.М., Мільчева В.В. Маркетингова стратегія виведення на ринок інноваційного продукту. Економіка харчової промисловості. Т.10, Вип.– 2. – 2018. – С. 40-50.
8. Кость Я. О. Генезис понятия „финансова диагностика” в современной экономической теории. Економіка. Менеджмент і маркетинг невикробничої сфери: теорія, практика, перспективи : міжнар. наук.-практ. конф. : зб. тез доповідей. – Ялта, –2008. – С. 45–47.

References.

1. Yeletsky S.Y., (2007), *Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidpriemstv* [Financial recovery and bankruptcy of enterprises] textbook, Kyiv, Center uchbovoi literatyr, 176 p.
2. Gadzevich O.I., (2004), *Osnovy ekonomichnoho analizu i diahnostryki diial'nosti pidpriemstv* [Fundamentals of economic analysis and diagnostics of enterprises] Textbook, Kiev, Condor, 180 c.
3. Krivovozyuk I.V., (2007), *Ekonomichna diahnostryka pidpriemstva: teoriia, metodolohiia ta praktyka zastosuvannia* [Economic diagnostics of an enterprise: theory, methodology and practice of application], Lutsk, Ultestir, 260 p.
4. Kartokhina N.V., (2008), “Diagnostics of the financial state of the enterprise as a basis for decision-making in the system of crisis management”, *Formation of market relations in Ukraine*, No. 9 (88), pp. 19-24.
5. Bryukhovetskaya N.E., (2008), “Theoretical aspects of the problem of diagnosing the results of the activity of industrial enterprises”, *business inform: Scientific information magazine*, Kharkiv, No. 10, pp. 73-75.
6. Krivovozyuk I.V., (2007), “Methodical approaches to the implementation of financial diagnostics of enterprises”, *Perspektywiczne opracowania nauki i techniki-2007: materiały II międzynarodowej naukowi praktycznej konferencji, 16-30 listop, том 4, Przemysl*, pp. 30-32.
7. Lagodiienko V.V., Holodonyuk O.M., Mil'cheva V.V. Marketynhova stratehiya vyvedennya na rynek innovatsiynoho produktu. *Ekonomika kharchovoyi promyslovosti*. Т.10, Vyp.– 2. – 2018. – S. 40-50.
8. Kost' Y.O., (2008), “Genesis of the concept of "financial diagnostics" in modern economic theory”, *Economics. Management and marketing of non-production sphere: theory, practice, perspectives: intern. sci. pract. Conf. : Sb. theses of reports*. Yalta, pp. 45-47.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2019 р.